

Ad Nicolaum Cusanum denique quod spectat, miramur adversarii facilitatem in illius afferenda auctoritate, qui palinodiam cecinit senior factus eorum, quæ juvenili ætate in opere cit. incaute scripserat (1). Tunc enim Basileensis concilii fama captus totus erat in extollenda concilii œcumenici auctoritate, ac pontificia dignitate deprimenda et coarctanda. Cum vero comperisset illud in schisma deflectere, consilium mutavit, atque ad schisma compelescendum totus incubuit, ut patet ex ejus epist. ad Rodericum, in qua Petri primatum egregie defendit (2). Imo et in ipso, quod objicitur, opere primatum Petri omnino non respuit, sed solum intra angustos fines illius auctoritatem redigere satagit (3), idque argumentis plane tanto hominẽ indignis nec sine pugna cum semetipso (4).

II. *Obj.* Saltem nihil evincunt pro Petri primatu quæ ex Matth. XVI. et Jo. XXI. a catholicis proferruntur, utpote *incertæ* interpretationis, ineptæ propterea ad fidei articulum adstruendum, præsertim cum interpretatio diversa sit *probabiliter* justa. Facile porro est utrumque ostendere. Sane ut incipiamus a textu Matthæi 1. Ecclesia non convenit hic *petram* significare *Petrum*; nonnulli enim patres apud Dupinium et Natalem Alex. exponunt de *apostolis in genere*; alii ut Hieronymus, Augustinus, Theodoretus, Beda, Paulinus, Rabanus, Anselmus, Petrus Lombardus, Innocentius III. intelligunt *petram* de Christo ipso; plerique, ut Hilarius, Gregorius Nyssenus, Ambrosius, Hilarius diaconus, Chrysostomus, Augustinus, Cyrillus Alex., Juvenalis, Leo, Petrus Chrysologus, Theodoretus, Eucherius, Felix III, Gregorius III, Beda, Jo. Damascenus, Hadrianus I, Nicolaus I, Joannes VIII, Stephanus VI, Innocentius II, Hadrianus IV, Urbanus III, Thomas Aquinas, Tommasus, Ekius, etc. intelligunt *petram de vera fide* (5). Verum quidem est plures patres accepisse *petram* de

gentes circumcidi, definire, priusquam communiter congregati divinarum Scripturarum testimoniis unusquisque sua dicta confirmaverint. Cf. apud Hard. tom. III. col. 488. seq.

(1) Cf. Bellarm. *De scripturis ecclesiasticis*. opp. edit. Venet., 1728. tom. VII. pag. 328.

(2) Cf. in edit. Basileensi an. 1565. pag. 823. seqq. quæ profecto lectu digna est; evertit porro cardinalis de Cusa in hac epistola quidquid in objecto opere *Concordantia catholica* constituerat.

(3) Sane lib. II. edit. Paris. 1514. fol. 25. inter cetera scribit: « Petrus primo pontificatum super apostolos accepit. . . Cum autem episcopatus sit principatus super sacerdotium, ut præhabuit est, quare dicere habemus principatum ecclesiasticum successione quadam a primo principe scilicet Petro dependere, et sicut principatus Petri a legatione Christi dependebat, ita et omnium episcoporum, » et paulo post: « Nam et inter apostolos *quædam fuit discretio*; et licet omnes essent apostoli, Petro tamen concessum est a Domino, et ipsi inter se id ipsum voluerunt ut reliquis omnibus præesset apostolis, et Cephas, id est caput et principium teneret apostolatus, qui et eandem formam successoribus suis et reliquis episcopis tenendam tradiderunt. »

(4) Quis enim admittat quod ibid. contendit Cusanus, auctoritatem in Ecclesia pendere ex contractu sociali? Imo et Christum, volentibus apostolis, constituisse Petrum principem Ecclesiæ suæ, ut exinde concludat hos potuisse exercere auctoritatem super ipsum? Episcopos omnes, et forte etiam presbyteros, ut ipse loquitur, æqualis potestatis esse quoad jurisdictionem, licet non executionis? Aliaque ejusmodi quæ in disputationis æstu eidem exciderunt, quæque nec probarentur a Palmerio ipso?

(5) Nat. Alex. diss. 4. in sect. 13. et 10. n. 11.

Petro inter quos Tertullianus, Origenes, Cyprianus alique quos idem Natalis Alex. recenset; ast ex hoc recte inferitur Ecclesiam nullam traditionem apostolicam accepisse circa sensum prioris partis hujus textus; constat præterea non modo diversos patres diversam hujus loci dedisse interpretationem, sed eosdem patres, diversis temporibus eum diversimode interpretatos esse, ut patet ex Augustino, qui *liberum* relinquit unicuique intelligere *petram* aut de *Petro*, aut de ipso *Christo* (*Retract. lib. I. cap. XXVII*). Nulla igitur interpretatio *de fide* est, aut sufficere potest ad fidei articulum adstruendum, quod nobis in præsentia satis est. Et hæc de prima textus parte; ad alteram enim quod spectat de *potestate clavium*, eam minime evincere quod romanenses contendunt 2. aperte liquet ex facto admissa a Dupinio, omnes scilicet antiquos patres *unanimes consensu* docere, *claves universæ Ecclesiæ datas esse in persona Petri*. Hæc est doctrina Tertulliani, Cypriani, Hieronymi, Optati, Gaudentii, Ambrosii, Augustini, Fulgentii, Theophylacti, Eucherii, Bedæ, Rabani, Lyrani, Hincmari, Odonis, Petri Blesensis, aliorumque pene innumerorum (1). Ergo apposite concludit Dupinius: *claves hoc in loco significare nequeunt potestatem principalem super totam Ecclesiam, ut contendit Bellarminus; neque inferri potest ex eo, Petrum aliquid accepisse quod collatum non sit apostolis reliquis*. Ergo multo minus poterit romanensium circa hunc textum recepta interpretatio fulciri consensu universali Ecclesiæ, neque fidei articulo fundamentum præbere. 3. Insuper diversa interpretatio hujus loci probabilior est. Cum enim *fundamentum* significet id ex quo incipit ædificium ipsumque sustentat; cumque *claves* cum potestate ligandi atque solvendi expriment privilegium aperiendi quod hactenus clausum fuit, hinc Petrus debebat incipere et sustentare Ecclesiam, ejusque januam credentibus aperire. 4. Hæc interpretatio antiqui auctoris est, qui sub Ambrosii nomine circumfertur: « Petra enim dicitur, scribit, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit » (2), eamque tuetur Tertullianus (3). Ex quo merito inferit Dupinius, quod si hæc verba de persona Petri dicta fuerunt, non significare supremam potestatem Petro collatam, ut perperam contendit Bellarminus, sed primas partes ac magnos labores quos Petrus in conversione infidelium et ecclesiarum administratione exantlare debebat (4). Ergo.

Resp. N. A. ad 1. prob. D. Id est Ecclesiæ patres præter expositionem *litteralem*, ac *primariam* de primatu Petri, alias *secundarias* ac *improprias* per quamdam extensionem interpretationis illius textus adjecterunt, quæ primariam confirmant, *C.* ad exclusionem expositionis *litteralis* et *primariæ N.* Certum enim est 1. patres quatuor priorum seculorum constanter ac unanimi consensione intellexisse in sensu *litterali proprio* ac *primitivo* verba Christi de Petri

(1) Dupinius, *de antiq. Eccles. discipl.* p. 509.

(2) Sermo II, *de sanctis*.

(3) *De pudicitia*. p. 374, ed. Rigalt.

(4) Ita rursus Palmer op. et l. c.

persona ac de primatus dignitate illi soli collata (1): certum est 2. ipsam Ecclesiam universalem orientalem et occidentalem eundem sensum horum verborum professam esse in formula ab Hormisda rom. Pontifice subscribenda, proposita orientalibus (2): certum est proinde 3. reliquas tres interpretationes postea adjectas, non esse nisi secundarias, adventitias, temporarias, ex peculiari occasione datas, et per quamdam, ut aiunt, extensionem applicatas aliis præter quam personæ Petri, et genuinum sensum minime excludere, sed eidem inniti eumque supponere (*Cf. Ballerin. op. cit. cap. XII*).

Et sane ut a prima interpretatione quæ objicitur incipiamus: nonnulli patres verba Christi exponunt de apostolis in genere, *D.* Ratione apostolatus, *C.* ratione fundamenti, *subd.* exponunt de apostolis uti fundamento secundario, *C.* uti primario *N.* Quæ ut magis patefiant animadvertendum est cum card. du Perron, duplicem distinguat in apostolis potestatem, alteram *intrinsecam* et *essentialiam*; alteram vero *accidentalem* et *extrinsecam*, seu clarius aliis verbis, potestatem *ordinis* ac potestatem *jurisdictionis*. Illa erat potestas evulgandi evangelium, conficiendi sacramenta, episcopos et presbyteros consecrandi, ecclesias fundandi et similia: isthæc erat potestas præsidendi fidelibus, eosque regendi, errantes revocandi et corrigendi, in unitate conservandi, aliaque hujusmodi præstandi. In priori potestate æquales Petro fuerunt apostoli omnes et hoc sensu vocantur fundamenta Ecclesiæ una cum Petro; in posteriori disparēs fuerunt ceteri apostoli a Petro, quia a Christo, ut vidimus, ipse constitutus fuit fons, radix et fundamentum ecclesiasticæ unitatis (3).

Quod vero spectat ad secundam interpretationem: alii patres *Petræ* nomine intelligunt Christum ipsum, *D.* ut *petram* principalem et meritoriam firmitatis *petræ* secundariæ, *C.* ad exclusionem *petræ* secundariæ, *Petri* nempe, quæ a *petra* principali firmetur *N.* Voluerunt scilicet patres per ejusmodi interpretationem significare Christum solum esse *petram* principalem Ecclesiæ, juxta illud Pauli I. Cor. III. 11. « Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus. » At non inficiantur Petrum esse *petram* secundariam et in

(1) Cf. Card. du Perron. op. cit. cap. 56. pag. 448. ubi scribit: « La différence de ces deux expositions est que l'une est immédiate et l'autre médiante; l'une directe et l'autre collatérale; l'une littérale et l'autre morale; l'une originale et perpétuelle, et l'autre accessoire et temporelle; l'une consignée dès le commencement, et l'autre introduite par occasion. »

(2) In hac enim formula dicitur: « Prima salus est rectæ fidei regulam custodire, et a patrum traditione nullatenus deviare; quia non potest D. N. J. Christi prætermitti sententia dicentis: *Tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Hæc, quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus; quia in sede apostolica invariabilis semper catholica custoditur religio. » Jamvero Bossueto adnotante: « Hæc professio ab Hormisda papa dicta ab omnibus episcopis orientalibus eorumque antesignanis Constantinopolitanis patriarchis est recepta . . . ut certum sit hanc formulam a tota Ecclesia catholica comprobata. » *Defensio decretorum cleri Gall. lib. XX. al. XV. cap. 7.*

(3) Op. cit. *Réplique au roi de la Grande-Bretagne*, cap. cit. pag. 430, 438.

Christo fundatam, prout postulat orationis series ac verborum constructio. Etenim, si Petro semoto, super se tantum Christus ædificatam Ecclesiam adductis voluisset verbis significare, ut adnotat p. Scheffmacher, sic deberet eorum syntaxis constitui: « Tu es Petrus, tu Simon quem alloquor, et ego qui tecum loquor, sum ista petra, et super hanc petram, id est super me, ædificabo Ecclesiam meam, et tibi dabo claves regni cœlorum » (1). Quis porro affirmabit Christum adeo inconcinniter, imo insipienter esse locutum? Itaque non Christus, sed Petrus per illud *petræ* vocabulum apud Matthæum significatur, prout reipsa versiones omnes, si vulgatam excipias quæ sequitur textum græcum (2), habent constanter: *Tu es petra et super hanc petram*: ita syriaca, arabica,

(1) *Lettres d'un docteur catholique à un gentilhomme protestant*. Strasb., 1750. tom. I. *Trois. letr.* pag. 171.

Huc pariter spectat pulcherrima laudati cardinalis observatio circa nomen *Petri* in loco de quo agimus. Voluit Christus his verbis: *Tu es Petrus*, etc. allusionem facere ad nomen s. Petri. Jamvero omnes allusiones ad nomina vel allusiones sunt *confirmationis*, vel *reprehensionis*. Allusiones confirmationis illæ dicuntur quibus probatur aut confirmatur nominis impositio quod alicui prius datum est, uti cum Vopiscus vocat imperatorem *Probum vere probum*; et imperatorem *Carum vere carum*, ac sanctus Athanasius dicit *Hosium vere hosium*, id est *vere sanctum*: conc. Constantinopolitanum sub Menna celebratum appellat pontificem *Agapetum vere agapetum*, id est *dilectum* seu *amatum*. Allusiones correctionis illæ sunt, quæ fiunt ad corrigendum ac reprehendum, eo quod aliquis immerito nomen gerat ei impositum: hæc autem correctio duplici ratione fit; aut scilicet per negationem ac per antithesim, uti cum Noemi dixit: *Ne vocetis me Noemi*, id est *pulchram*, sed vocate me *Mara*, id est *amaram*; aut per translationem quatenus significatur alteri potius, quam illi nomen aptari, cui impositum est; veluti cum s. Augustinus loquens de Absalon cujus nomen significat *patrem pacis*, asserit verum Absalon esse Christum Jesum. Porro si cum Christus dixit: *Tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, *petræ* voce significavit *Petri* personam, facere voluit allusionem approbationis; quod si intellexisset seipsum, fecisset allusionem translationis, ac proinde correctionis. At omnia adjuncta clamant Christum licet nullo modo intendisse ejusmodi correctionem aut improbationem Petro facere, perinde ac si apostolus indignus *Petri*, seu *petræ* nomen illi impositum gessisset, tum quia ipsemet Christus illi hoc nomen impostuerat, tum quia voluit Christus remunerari ejus fidei confessionem, tum denique quia hunc sensum excludit illud exordium: *Beatus es, Simon Bar Jena*. Restat igitur ut Christus voluerit facere allusionem approbationis, ac proinde hoc nomine *Petri* personam designaverit, non autem seipsum. Cf. op. cit. pag. 465. seq.

(2) Ratio hujus mutationis in textu græco *Petri et petræ* desumitur ex proprietate linguæ græcæ in qua voces *πίτρος* et *πέτρα* in masculino ac feminino genere promiscue usurpantur ad idem significandum. Cum igitur Christus dixerit syriace: *Tu es cepha (petra) et super hanc cepha (petram) ædificabo Ecclesiam meam*, græcus interpret, quoniam id lingua ferebat, masculinum genus *Petri* personæ, femineum rei quæ significabatur, accommodavit. Vulgatus latinus secutus est interpretem græcum. Grotius penitentiorem rationem exhibet quare Matthæi interpretes mutaverit genus, quia nimirum *πίτρος usitate* id non significabat, quod Christus indicatum volebat, videlicet *saxum* tale, super quo aliquid ædificari solet; hinc positum esse *πέτρα*. Ceterum nunc etiam recentiores protestantes interpretationem petam ex vocibus *πίτρος* et *πέτρα* excludunt. Satis sit hic exscribere verba Kuinoelii in hunc loc. « Male, inquit, plures interpretes per *πίτρος* intellexerunt vel Christum ipsum, vel professionem *Petri* ante v. 16. editam. Vid. Sveceri thes. eccles. hæc voc. *Wollius* in *Curis*, *Koecherus anal.* ad h. l. Neque vero ad has contortas interpretationes confugissent interpretes, si non pontificii e verbis *καὶ τὴν πέτρην ἐπὶ τὴν πέτρην* ad *Petrum* relatis, male ac perperam vindicare voluissent *Petri* successoribus, hoc est, pontificibus rom. auctoritatem et prærogativam singularem ac divinam (est enim protestans rationalista qui ita scribit). » Eadem fere habet Rosenmüller.

persica, aethiopica (1), necnon armena, eoptica et ruthena (2).

Nec quidquam evincit quod legitur apud apostolum: *Petra autem erat Christus*; nam ex eo quod inibi Christus *petrae* nomine intelligatur, non fluit ipsummet hoc nomine intelligi Matth. XVI. aut in quovis alio Scripturarum loco ubicumque vox *petrae* occurrat, quod esset absurdum.

Augustinus utique alique recensiti patres per *petram* apud Mattheum intellexerunt Christum, non ad excludendum collatum Petro primatum, sed ad indicandam originem firmitatis quam consecutus est Petrus. Deinde vero quia s. Doctor in mutatione *petrae* et *Petri* ex ignorantia linguae syriacae, suspicatus est aliquod latere mysterium; tum etiam, quia cum ipse pugnaret adversus donatistas, qui sacramentorum vim ex ministrorum sanctitate derivabant, veritus est ne si in *Petro fundata* diceretur Ecclesia, praesidium in eo sui erroris invenirent, maluit ad eripiendum illis quodcumque effugium fundamenti seu *petrae* rationem ad Christum revocare. Non ita tamen huic interpretationi haesit Augustinus, ut litteralem et obviam excluderet; siquidem enarr. in Ps. LXIX. ita scribit: « Petrus, qui paulo ante eum confessus erat filium Dei, et in illa confessione appellatus erat *petra*, supra quam fabricaretur Ecclesia » (n. 4), et alibi passim. Ceterum s. Doctor primatum Petri constanter agnovit, sive cum scripsit: « Ecce ubi commemorat Cyprianus quod etiam nos in Scripturis sanctis didicimus, apostolum Petrum, in quo *primatus apostolorum* tam excellenti gratia praeminet;... a posteriore Paulo esse correctum » (*Lib. II. de Baptismo*, cap. 1, num. 2), sive cum ait: « Cujus Ecclesiae Petrus apostolus, propter apostolatus sui primatum, gerebat figurata generalitate personam » (*Tract. CXXIV. in Jo. n. 5*), ut alia loca praeteream (*Alia et. apud P. Scheffmacher, loc. cit.*). Porro si excipias b. Hieronymum et Theodoretum quorum expositio quin adversetur obviam ac litterali, eam potius aperte confirmat (3), reliqui Augustinum

(1) Cf. Walton in *Polyglotta*, tom. V. ad hunc loc. Sine animadversione peculiari dimitti non debet versio persica, quae sic energice reddit verba Christi: « Et ego tibi dico: Tu es *petra* religionis meae (id est lapis), et *fundamentum ecclesiae* meae super te extractum erit, et portae inferi illam non destruent. »

(2) Cf. Card. du Perron op. et loc. cit. pag. 469. Placet haec omnia confirmare confessione ipsius Bezae, qui textum s. Matthaei ita commentatus est: « Dominus syriace loquens, nulla usus est agnominatione; sed utrobique dixit *Cepha*: quemadmodum et vernaculum nomen, *Pierre*, tam de proprio, quam de appellativo dicitur. In graeco quoque sermone *πέτρος* et *πέτρα* non re, sed terminatione tantum differunt. »

(3) Etenim s. Hieronymus in cap. 2. epist. ad Galat. scribit: « Non quod aliud significet Petrus, aliud Cephas, sed quod quam nos latine et graece *petram* vocamus, Hebraei et Syri propter linguae inter se viciniam Cephaa nuncupent. » In lib. autem III. in Hierem. cap. 16. « Non solum enim, inquit, Christus *Petra*, sed et apostolo Petro donavit, ut vocaretur *Petra*. » Textus qui objicitur ex Hieronymo desumptus est ex eius commentario in cap. 7. s. Matth. v. 27. 28. ubi explanans s. Doctor Christi verba: *Qui aedificavit domum suam super arenam*, etc. exponit mystice de Christo, qui est fundamentum principale et invisibile Ecclesiae; porro in cap. 16. nomen Petri de persona Petri interpretatur dicens: « Ita et Simon, qui

secenti sunt in hac secundaria expositione (1).

Ut jam ad tertiam deveniamus interpretationem: plerique per *petram* aut *fidem Petri* aut fidei confessionem intellexerunt, *D.* in concreto, nempe Petrum divinitatem Christi confitentem, *C.* in abstracto vel *N.* vel subd. *causaliter*, ut cum scholis loquamur, *C. formaliter N.* Cum haec potior difficultas sit ob plurimum patrum v. potissimum et vi. seculi expositionem, juverit nonnulla animadvertere ad eam enodandam. Patres enim praesertim post exortam arianam haereseim, cum cernerent firmissimum catholicae causae praesidium inesse illis Petri verbis: *Tu es Christus filius Dei vivi*: atque ob praecalam adeo fidei confessionem a Christo super Petrum aedificatam Ecclesiam esse, summis proinde laudibus eam extulerunt, et ipsammet fidei confessionem fundamentum Ecclesiae nuncuparunt metonymice, id est translato nomine effectus ad causam, ut arianos divini Verbi osesores liberius arguerent traducerentque veluti fundamenti Ecclesiae eversores vastatoresque. Dum itaque patres nomine *petrae* intelligunt fidem et confessionem Petri non divisim a Petro, seu ut scholis loquendi mos est, in abstracto, sed in concreto spectatam, nempe prout a Petro edita est, eam intelligunt; nec Petrum excludunt, sed supponunt, eadem ratione qua s. Hieronymus docet: « Super aquas ambulasse Petri fidem » (2); id est Petrum credentem. Adde, ut recte observat s. Ambrosius (3), non super ossa aut super carnem Petri aedificatam Ecclesiam esse, sed super Petrum veram fidem confitentem.

Cum igitur secundaria et adjecta interpretationes patrum non modo non opponantur originariae, litterali ac nativae expositioni verborum Christi, imo huic innitantur eamque supponant, merito inferimus adversarii conatus prorsus evanescere quibus sibi aliisque persuadere nititur ex praedictarum interpretationum varietate non posse fidei articulum constitui; eo vel magis, quod iidem patres, qui alias adjecerunt expositiones, etiam originariam ac litteralem praebuerint (4). Hoc sane vel ipse adversarius insinuat dum

credebat in *petram* Christum, Petri largitus est nomen. » Sic etiam Theodoretus in cap. 5. epist. 1. ad Cor. quod dixit Apostolus: *Nemo potest aliud fundamentum ponere*, etc. affirmat Christum esse fundamentum principale seu potius fundamentum obiectivum fidei nostrae, quod Petrus posuit in sua confessione, in quo nulla est difficultas.

(1) Cf. Franc. Ant. de Simeonibus *De rom. pontificis judiciaria potestate*, Romae, 1717. tom. I. cap. 1. § 6. ubi adversus Launoium et Dupinium ostendit ejusmodi expositionem apprimè conciliari cum litterali propria, etiam in sensu eorum patrum qui nobis objicuntur.

(2) Apud de Simeonibus, op. cit. cap. 1. § 5.
(3) De incarnat. cap. 5. n. 54. Cf. card. du Perron, op. et loc. cit. necnon Ballerin. op. cit. cap. 12. § 2. ubi apprimè hanc pariter expositionem conciliat cum primaria ac litterali.

(4) Cf. card. Gerdil. *Analisi contro Launoio*, opp. edit. Rom. tom. XIII. pag. 10. seqq. ubi ostendit illos ipsos patres qui alias secundarias interpretationes dederunt textus evangelici: *Tu es Petrus*, etc. dedisse etiam interpretationem quam vocavimus originariam, primitivam, litteralem ejusdem textus de persona Petri. Cum igitur ex tribus adjectis interpretationibus, quae de omnibus apostolis exponit, semper inter eos Petrum ut fundamentum principale esse affirmet; quae vero exponit de Christo, ita intelligat ut Christus sit *petra* quae *petram* faciat, quatenus nempe, ut loquitur s. Leo M. epist. 28. ad Flavianum

asserit patres eosdem diversis temporibus diversas dedisse interpretationes; quod sic intelligi debet, patres, primaria interpretatione supposita, alias deinde adjecisse quae magis scopo quem intendebant opportuna ipsis visae sunt.

Ad 2. *D.* Liqueat ex facto admissio a Dupinio, si in sensu Dupinii ejusmodi factum reipsa subsisteret, *C.* si factum istud plane conflictum sit a Sedis apostolicae infensissimis hostibus *N.* Ad ejusmodi porro figmentum quod Dupinius, Febronius alique ejusdem farinae homines cum Richerianis factum autumant, evertendum, insequentem propositionem adjecimus, quae tota est de hoc argumento. Ejusmodi vero facto, seu fundamento sublato ac everso, jam sponte sua concidunt quae eidem cum Dupinio suo superstruxit Palmer quin his refellendis hic diutius immoremur.

Ad 3. *N.* Quamvis enim *fundamentum* etiam significet id ex quo incipit aedificium; quamvis *claves* expriment etiam privilegium aperiendi quod hactenus clausum fuerat, non haec tamen sola est illis significatio. Ex communi siquidem hominum sensu, atque ex recepta praesertim in libris sacris significatione, fundamenti nomine intelligitur etiam id quod jugiter erectum semel aedificium sustentat, actamdiu subsistere debet quamdiu idem subsistit aedificium. Ad hanc ideam nobis ob oculos in re de qua agitur obijciendam post verba: « Super hanc *petram* aedificabo Ecclesiam meam » adiecit Christus: « Et portae inferi non praevalerunt adversus eam: » id est infernales potestates nunquam evertent aut concutient aedificium super ejusmodi fundamento aedificatum. Idem die de *clavibus*, quibus, ut vidimus, suprema significatur potestas in domum cuius claves alteri traduntur.

Ad 4. *D.* Etiam, *C.* solum *N.* Etenim postquam obiectus nobis auctor dixit: « *Petra* enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit » protinus, vix commate interposito, prosequitur: « et tanquam *sacrum immobile totius operis christiani compagem, molemque contineat*. *Petra* ergo pro devotione Petrus dicitur, et *petra* pro virtute Dominus nuncupatur... Recte consortium meretur nominis, qui consortium meretur et operis (1). » Ideo igitur juxta hunc auctorem Petrus dicitur « *petra*, eo quod primus in nationibus fundamenta posuerit », quia jam constitutus erat a Christo primas in Ecclesia sua, et ad instar immobilis saxi universam debebat Ecclesiam ex virtute Christi sustinere (2). Quod si Tertullianus

cap. 5. Petrus « a Domino, et a principali *petra* soliditatem et virtutem traxit et nominis »; tertia vero quae exponit de fide Petri, de Petro confitente fidem accipi debet, ut patet ex dictis; plane consequitur, eas non solum inter se cohaerere, sed omnino primam confirmare nempe originariam, eique inniti.

(1) Tom. V. opp. s. Ambros. edit. Rom. pag. 104. 105.

(2) Hic observo interpretationem quam Palmer asserit esse probabilem, communiem penes rationalistas factam esse; etenim Rosemüller sic explanat haec Christi verba: « *Efficiam te primum* constantem religionis meae professorem, ejus ministerio Ecclesia mea fundabitur... Quum ergo dicit Christus *obedivite*, tempus illud respicit, quo Petrus primus omnium Judaeis (Act. II. 14. seqq.) demum et alienigenis (Act. X. et XV. 7.) erat annuntiaturus id

jam montanista iis contradicit quae catholicis scripserat, causa est ejus capitalis error, quod scilicet non transierit ad Ecclesiam potestas a Christo Petro et apostolis collata ligandi et solvendi, seu remittendi peccata. Nimis propterea probaret, quam vellet adversarius (1). Ruit proinde Dupinii conclusio.

Inst. Perperam ex Joan. XXI. inferunt romanenses verbo *pascere* significari potestatem regendi et gubernandi, et vocibus agnorum et ovium universos designari christianos, pastores ac populum. Etenim illis verbis non contulit Christus Petro potestatem sed *admonitionem* dedit, perinde ac si dixisset: « Si tu, Simon, diligis me plus his, id ostende diligenter curando gregem meum ». Ita Chrysostomus (*Hom. LXXXVIII. n. 8. p. 525*), qui alibi saepe spectat veluti officium seu *fusionem* Petro datam, ostendere dilectionem suam erga Christum zelo pastorali (2). Videtur pariter Augustinus eadem ratione hunc textum intelligere (3). Clerus romanus aetate Cypriani loquens de cura pastorali, adducit haec Christi verba ad indicandum minus Petro a Christo commissum, et extendit ad apostolos et pastores reliquos (*Ep. III. ed. Pamel.*). 2. Omnium sane patrum doctrina erat, verba haec non ad solum Petrum directa fuisse, sed ad omnes ministros Christi Jesu. Tournelyus, Dupinius, Natalis Alex. ac Launojus adducunt auctoritatem Ambrosii, Augustini, Chrysostomi, Basillii ut evincant non soli Petro, sed apostolis omnibus eorumque successoribus commissum fuisse gregem pascendum. Barovius illis adiecit Cyprianum, Cyrillum Alex. aliosque. 3. Animadvertit praeterea Dupinius quod si nonnulli patres ejusmodi sunt Leo M., Theophylactus et Chrysostomus totius gregis in universo mundo curam Petro demandatam fuisse docent, et exinde inferunt Petrum ceteris apostolis fuisse praepositum, debeat in mentem revocari omnes apostolos perinde ac Petrum potestate praeditos fuisse *docendi omnes gentes*. 4. Quod vero spectat ad interpretationem ovium et agnorum de pastoribus et populo, ca incerta est. Theophylactus interpretatur de *perfectis et imperfectis* christianis. 5. Quare concludit Dupinius primatum pontificis laud posse ex his locis adductis a Bellarmino colligi saltem ea ratione qua ipse id contendit; verum censet quendam *primatum* inferri posse quatenus Petrus *repraesentabat* Ecclesiam, et Christus cum praeter aliis allocutus fuerit (*Ita Palmer op. et loc. cit.*). Ergo.

R. N. A. Ad. 1. prob. D. Admonitionem dedit simul et potestatem, C. solam admonitionem N. Supposita siquidem potestate potuit etiam adijcere admoni-

ipsum, quod hic profitebatur, nempe Jesum esse Christum unigenitum Dei Filium. Eandem interpretationem sequitur Knobel in hunc loc. et alii passim.

(1) In eius verba ex lib. cit. *De pudicit.* cap. 21. edit. Rigalt. p. 574. « Adeo nihil ad delicta fidelium capitalia potestas solvendi et alligandi Petro emancipata... Quid nunc et ad Ecclesiam, et quidem tuam, psychice? Secundum enim Petri personam spiritualibus potestas illa conveniet, aut apostolo, aut propheta ».

(2) Apud Launoj. ep. 8. pag. 152. ed. Colon. Allobrog.

(3) Tract. 47. in Joan. tom. III. pag. 607.

tionem et exhortationem qua ad bene legendum munere suo Petrus magis permoveretur. Ceterum, uti ostendimus, ratio ipsius officii quod Christus Petro commisit, omnino poscit ac involvit auctoritatem necessariam ad pascendum cum auctoritate gregem; alioquin oves devias neque corrigere, neque revocare posset. Utrumque sane conjunxit s. Joan. Chrysostomus in eo ipso qui nobis objicitur loco. En ejus verba: « Et cur aliis prætermisissis (apostolis) de his hunc alloquitur? Eximius erat inter apostolos, os discipulorum, et cæcus illius caput. Ideo Paulus præ aliis hunc visurus venit. Simul ostendens ei, oportere deinceps fidere, quasi abolita negatione, fratrum ei præfecturam committit... Dicit autem si amas me, fratrum præfecturam suscipe (1); ac paulo post docet: « Petrum non throni hujus (Hierosolymitani), sed totius orbis doctorem a Christo statutum fuisse (2) ». Augustinus autem id unum contendit, quod cum Christus vellet facere Petrum pastorem bonum eo quod ei pascendas commiserit oves suas, ipsi præsentia-veritatem mortem subeundam pro ovibus quas ei pascendas tradidit, adeoque universo gregi dominico præpositum supponit (3). Clerus romanus tantum scribit reliquos apostolos etiam pavisse gregem Domini, ita tamen ut primatum servet ecclesie romanæ, ideoque et Petro (4). Ex his discimus quam parum fidendum sit ejusmodi hominum citationibus, qui impugnant Petri primatum.

Ad 2. D. Per quandam extensionem et participationem, salvo Petri primatu, C. hoc excluso N. Item: Natalis Alex. et Tournely: nonnullorum patrum auctoritatem adducunt, ut ostendant non solum Petro, sed et reliquis apostolis eorumque successoribus commissum fuisse gregem pascendum. D. in sensu expósito, C. in sensu adversarii N. Quod vero attinet ad Dupinium, Launojum ac Barowium, quidquid isti sublesta fidei homines senserint, nihil nostra refert. Igitur, aliud est, Christi verba in quodam sensu ampliativo ut vocant atque extensivo applicare etiam apostolis reliquis, imo generatim omnibus curam animarum gerentibus pro uniuscujusque gradu et ordine, uti fecerunt patres et nos cum ipsis; aliud vero ita hæc intelligere verba de apostolis aliisque pastoribus ut excludatur primatus Petri, quod nunquam patres præstiterunt, imo contrarium ubique asserunt. Sane Natalis Alex. his Christi verbis utitur cum interpretatione patrum ad vindicandum Petro

(1) καὶ ἐὼς θῆσεται τοῖς ἀδελφοῖς παραδειγμα τῶν πρὸς τοὺς δούλους ἡγεῖται; ἡλικίος ἢ τὸν ἀποστόλων καὶ ὁμοίως τὸν μαθητῶν, καὶ ἡλικίος τῶν γερῶν δὲ τῶν νεώτερων καὶ ἡλικίος τῶν ἀδελφῶν ἰσχυροῦς παρὰ τοὺς ἀλλοίους. Ἄμα δὲ καὶ διὰ τὸν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἑξουσίας τοῦ ἀδελφῶν... Ἄμα δὲ, ἐπεὶ εἶπεν ὁ Χρῆστος τὸν ἀδελφῶν. Hom. cit. tom. VIII. p. 525.

(2) ἔστιν ὁ ἀποστόλος, ὅτι τὸν οὐκ ἔδωκεν, ἀλλὰ τὴν οἰκουμένην. Ἐπιτομή τῆς ἱστορίας. Ibid. p. 527.

(3) Cf. loc. cit. sub finem n. 2.
(4) Reipsa clerus rom. in objecta epistola inter cetera scribit ad clerum Carthaginensem: « Et cum incumbat tibi vis qui videtur præpositi esse, et vice pastoris, custodire gregem etc. » in qua verba Pamelius apposite hæc adiuvat: « Videtur alludere ad prærogativam sedis romanæ ad quam pertinet ecclesiarum omnium sollicitudo, de qua ait infra loca Scripturæ hic allegata sunt Ezech. 34. Joan. 10. et ultimo. »

primatum jurisdictionis (1). Hunc eundem primatum colligit etiam Tournelys ex hoc textu (2). Quod si iidem auctores adducunt etiam auctoritatem patrum, ut, juxta placita gallicana quibus ambo adhærent, evocant concilium esse supra pontificem (3), hæc privata ipsorum sententia non opponitur primatu jurisdictionis divinitus collato soli Petro; quod nobis in præsentia sufficit: istorum autem sententiam paulo post expendemus (4).

Ad 3. D. Sed immerito hæc Dupinius animadvertit, C. jure merito N. Quomodo enim apostolorum missio componatur cum Petri primatu superius diximus.

Ad 4. D. Est incerta peculiaris interpretatio, quod nomine agnorum significantur fideles, nomine autem ovium significantur pastores, Tr. incerta est interpretatio qua complexive agnorum et ovium vocibus significetur universus dominicus gregis N. Duo hæc inter se permisceri nequeunt; nam prior interpretatio nonnullorum est, atque innixa analogiæ agnorum et ovium (5); posterior communis omnium patrum est, ac priorem includit (6). Includit pariter interpretationem Theophylacti, qui eatenus exponit vocem agnorum de simplicioribus fidelibus, ovium vero de perfectioribus, quatenus, ut ibid. ipse scribit, Christus « commisit Petro fidelium omnium præfecturam (7), » universi autem fideles distinguuntur in perfectos, et imperfectos.

Ad 5. Resp. Falso ac temere Dupinium ita conclu-

(1) Dissert. IV. sec. 1. prob. IV. Cum ibi retulisset Christi verba: pascite agnos... pascite oves, pergit: « Quibus verbis summa rerum in Ecclesia, et sacer nedom super ceteros fideles, sed etiam super apostolos ipsos principatus s. Petro a Christo Salvatore collatus est. Ita hunc locum exponunt ss. Patres et veteres auctores ecclesiastici. » Allegat porro auctoritatem Origenis, Ambrosii, Eucherii, Gregorii M. et s. Bernardi.

(2) Etenim Tournely in objecto loco in primis statuit generatim conclusionem: « Sanctus Petrus primatum accepit a Christo super alios apostolos. » Hanc vero conclusionem evincit secundo argumento deducto ex Christi verbis apud Joannem: « Quibus verbis, inquit, primatus s. Petri supra ceteros apostolos merito colligitur... hoc sensu quod soli Petro tanquam primatum gerenti, et Ecclesiam universam representanti, omnium ecclesiarum cura et sollicitudo concedita sit. »

(3) Natalis Alex. Dissert. IV. in sec. 13. et 16, n. 8. Tournely loc. cit. ubi ostendit Petrum vi primatus superiores quidem esse super alias ecclesias particulares, minime vero superiores universali Ecclesie et concilio generali, ad mentem concilii Constantiensis, de quo postea.

(4) Ex his colligitur Palmerum in magna confusione versari, dum permiscet duas quaestiones plane inter se diversas, dogma nempe fidei admissum ab omnibus catholicis de primatu jurisdictionis Petro a Christo collato, et sententiam gallicanorum, quæ, salva fide, ab ipsis propugnatur circa limites ejusmodi jurisdictionis, utrum nempe auctoritati conciliorum generalium subjiciatur aut e converso.

(5) Haec distinctionem facile omnium primus dedit s. Eucherius episc. Lugdunensis in sermone de Natali ss. apostolorum Petri et Pauli, perperam quondam Eusebio Emiseno adscripto, cujus omnium ore trita verba hæc sunt: « Præ agnos, deinde oves commisit ei; quia non solum pastorem, sed pastorem pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos, pascit et oves; pascit filios, pascit et matres; regit et subditos et prelatos. Omnium igitur pastor est, quia præter agnos et oves, in Ecclesia nihil est. » Hunc deinceps alii secuti sunt.

(6) Cf. Ballerinum op. cit. cap. 12. § 3. item de Sincronibus, op. cit. cap. 5.

(7) Ἐνεργῶν μὲν τὸ Πέτρον τῶν πάντων τῶν πιστῶν ἡγεμονία, opp. edit. Venet. 1754. tom. I. pag. 771.

dere, ut patet ex discussione quam fecimus ejus præmissarum (1). Quod vero attinet ad representationem, seu figuram Ecclesie quam Petrus gerebat cum Christus eum allocutus est, paulo post exponemus quo sensu intelligi debeat.

III. Obj. et inst. 1. Si reipsa per adductos textus evangelicos, præsertim vero Matth. XVI., promississet Christus Petro primatum, haud orta subinde esset inter apostolos contentio, « quis eorum videretur esse major, » ut legitur ibid. XVIII. Christus enim ad compescendam ejusmodi contentionem respondisset, litum jamdiu esse diremptam ex promissione principatus Petro facta; contra vero Christus respondit: « Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister (2). » 2. Probe enim noverunt apostoli quod Christus cum omnes interrogasset « vos autem quem me esse dicitis? » respondissetque Petrus omnium nomine: « Tu es Christus Filius Dei vivi, » in persona Petri constituerit omnes eadem ratione fundamentum Ecclesie, promiseritque omnibus claves regni caelorum. 3. Id adhuc apertius liquet ex Matth. XVIII, ubi omnibus ex æquo et in communi confert Christus amplissimam clavium potestatem, ligandi nempe atque solvendi. 4. Quapropter act. VII. legitur apostolos misisse Petrum et Joannem Samariam; quæ agendi ratio ostendit luculentissime apostolorum omnium omnimodam æqualitatem. 5. Quod si aliquis vindicare sibi posset primatum inter apostolos, is esset Jacobus potius quam Petrus; Jacobus enim primo loco ante Cepham nominatur a Paulo (Gal. III. 9); ipse constitutus fuit episcopus Hierosolymitanæ ecclesie, quæ est mater omnium ecclesiarum, ac propterea est successor Christi, quia Christus fuit epi-

scopus Hierosolymæ, non autem Romæ (1); 6. cum saltem Paulus æqualis Petro esset dicendus cui « creditum est evangelium præpulii, sicut et Petro circumcissionis » (Galat. II. 7), ac propterea jurisdictio inter ipsos divisa est; 7. Paulus præterea Petro « in faciem restitit, quia reprehensibilis erat » (Id. V. 41). 8. Hoc insuper docent patres, qui Paulum vel apostolorum duces vocant, ut Chrysostomus (2), vel apostolorum maximum et primum omnium, ut idem s. doctor (3); vel apostolorum supremum, ut Hilarius Arelatensis (4), vel principem aut proto-coryphæum, ut patres Florentini (5). 9. Id ipsum suadent vetera monumenta, imagines scilicet et nummi in quibus Paulus ad dexteram, Petrus ad lavam visitur; 10. suadent denique facta ipsa rom. pontificum, qui Petri et Pauli auctoritate se suffultos asserunt dum aliquid magni decernunt. 11. Sane Papebrochius omni documentorum genere ostendit Paulum fuisse episcopum romanum (6). Ergo.

Ad 1. D. Si apostoli tunc rudes adhuc promissionem Petro factam sub duplicis metaphora velamine probe intellexissent, Tr. vel C. si eam, omnimodam saltem, assecuti non sint, N. Cum ageretur de promissione in futurum adimplenda et sub figurata locutione facta, nil mirum si ejus vix rudes admodum apostoli assecuti non fuerint: cum tamen aliquid de futuro Petri primatu suspicati fuissent, ideo orta est inter illos contentio (7). Christus porro omne volens ex ipsorum corde ambitionis ulcus convellere, eos adhortatus est ad sectandam humilitatem, proposito sui ipsius exemplo. Licet enim ipse foret omnium magister et dominus, attamen ita se gessit perinde ac si esset omnium minister. Ex quo intelligimus Christum in data responsione noluisse excludere dignitatem ac principatum, sed solum ambitum et dominationis abusum. Hoc melius apparet ex Luc. XXII, 26, qui sic verba Christi refert: « Qui major est in vobis, fiat sicut minister, et qui præcessor est (ἡγεμόνος, δὴ) fiat sicut ministrator (8). »

Ad 2. Neg. sequel. Etenim ex eo quod Christus apostolos omnes interrogaverit, non sequitur ad omnes eadem ratione spectare verba quibus ipse remuneratus est fidem et confessionem Petri. Nam 1. ceteris hesitantibus apostolis et tacentibus, solus Petrus cui Pater revelaverat æternam Filii sui generationem respondit: « Tu es Christus filius Dei vivi; » cui propterea vicem rependens Christus reposuit: « Beatus es, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus; » adeoque illum solum Christus constituit petram Ecclesie sue, quem

(1) Ita Febronius et Tamburinius quibus jam præverant protestantes.

(2) Hom. I. De precatone, opp. ed. Maur. tom. II. pag. 782.

(3) Hom. III. in Matth. tom. VII. pag. 42.

(4) Apud Veith. S. J. De primatu et infat. rom. pont. August. Vindel. 1781. pag. 42.

(5) Ibid.

(6) In exhibit. error. p. I. ar. 7. ad accusat. v.

(7) Ita Origenes, Chrysostomus, Hieronymus in cap. 18. Matth.

(8) Cf. card. Duperron, op. cit. cap. 56. pag. 453.

(1) Quoniam Palmer Dupinii ac Launoji auctoritate utitur perinde ac si quidpiam valeret penes catholicos, sciat scriptores hosc ab omnibus sinceris catholicis res, ut, atque utpote primatus rom. pontificis osoros et hostes acerrimos retulari. Et quatenus, ut vidimus, interdum ad hunc faciendum nonnulla intermisceant, quibus videntur adhuc in Petro ac propterea in rom. pontifice aliquem primatum et quidem jurisdictionis admittere, re tamen ipsam evertunt. Cf. quæ de Dupinio habet Charlas in appendice ad tractatum de libertatibus ecclesie gallicane, Romæ, 1720. tom. III. præfat. pag. 5. seq. Legi præterea merentur quæ de janseniano, seu potius incredulo homine referuntur in celebri op. ex gallico in linguam italicam converso ledita del progetto di Borgo-Pontana. Assisi, 1787. tom. I. part. III. § 5. pag. 227. Clemens XI. Brevi dato 10. apr. 1701. Galliarum regi, gratias ei agens eo quod Dupinium quippe qui subscripserat celebri conscientie casui, in exilium pepulisset, eum vocat nequioris doctrine haurientem, temeritateque sæpius apostolicæ sedis reum. Protestans autem Joan. Frickius in compendio quod edidit Bibliotheca ecclesiastica loquens de Dupinio ejusdem bibliotheca auctore « Quam probe, inquit, semel iterumque vir doctus principis protestantium, hoc est veritati accedit! » Et hæc de Dupino: quod vero spectat ad Launojum alterum herodem Palmeri, protestans Ant. Reiserus in op. edito Amstelodani an. 1585. cui tit. Joannes Launojus testis et confessor veritatis evangelico-catholicæ (id est Lutherianæ) in potioribus fidei capitibus controversis adversus Robertum Zellarum etc. in præfat. eum vocat: « Theologum parisiensem et Sorbonistam inter suos jure ac merito celeberrimum, curiæ romanensis, et eorum, quæ ibi adversus Scripturam et antiquitatem orthodoxam publice docentur, et absque ullo rubore agnatur, hostem acerrimum et irreconciliabilem. » Et ejusmodi auctores veluti catholicos nobis opponit Palmer! Cf. Zaccaria Anti-Febronio. Cesena, 1770. Introduzione, cap. 6. § 10.

(2) Matth. XX. 26. Ita Magdeburg. centuriæ, cent. 2. cap. 7.